

ਜੁਲਾਈ 1987

ਮੁੱਲ--ਦੋ ਰੁਪਏ

86

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ :

- ਸੰਪਾਦਕੀ : ਫਿਰਕੂ ਦੇਗੇ ਬਨਾਮ ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ
- ਸੰਪਾਦਕੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ : ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣੇ, ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨੇ ਵੀ ਇਕ ਸਿਆਸਤ ਹੈ, ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸਤਾਂ, ਲਾਲ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਹਨੇਰੀ, ਰਬੀਰੇ ਇਕ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਪੁਲਸ ਅਫ਼ਸਰ,
- ਮਾਲਵੇ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ
- ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ੇਰਨ ਸਿੰਘ ਪਲੰਸਾਮੰਚ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ/ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੱਸ
- ਪਾਠਕ ਲੇਖਕ ਫੋਰਮ : ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਰਿੰਦਰ, ਸਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਸ਼ੇਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ
- ਬੁਦਲਾਡਾ, ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ
- ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਚੋਹਲਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲ ਇਕ ਚਿੱਠੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ : ਫਿਰਕੂ ਦੇਗੇ ਬਨਾਮ ਧਾਰਮਕ ਮੂਲਵਾਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਠ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜੋ ਫਿਰਕੂ ਦੇਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਫੇਰੇ ਉਭਾਰੇ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੈਕੂਲਰ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸੱਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੋ ਲਿਖਤਾਂ ਇਥੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇਗਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੀ.ਯੂ.ਡੀ.ਆਰ. ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 19 ਜੂਨ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਨ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ 'ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇਗਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿਤੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਲਿਖਤ ਅਜਗਰ ਅਲੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ 22 ਜੂਨ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ, 'ਮੇਰਠ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਬਾਅਦ'। ਪੀ.ਯੂ.ਡੀ.ਆਰ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉਹ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 'ਦੱਸੀ ਕੌਣ' ਵਰਗੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਜਗਰ ਅਲੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸਾਡੇ ਉਹਨਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਪੈਂਫਲਿਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਸੈਕੂਲਰ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਚਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਟੱਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਠ ਰਹੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖੀ ਭੁੱਖਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੂਲਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਗਠਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੂਝ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਅੰਸਲ ਵਿਚ ਉਲਟ ਚੱਕਰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਪੀ.ਯੂ.ਡੀ.ਆਰ. ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਹੈ : ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕੂ ਦੇਗਿਆਂ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੇਗਿਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਦੇਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਏ, ਵੱਡਾ ਪੱਖ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਿਉਂ ਹੋਏ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਨਵਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿਚ, ਦੇਗਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਟੇਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਟੇਟ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਕਹਿਰ ਡਿਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦਾਅਵੇ ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੇ ਹੋਣ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਵਾਕੁਨ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਉਹ ਚਰਿਤਰ ਬਿਲਕੁਲ ਗਵਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਬਲਵੇਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਹਿੰਦੂ ਗੁੰਡਾ ਅਨਸਰ' ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਉਪਰਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਵੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸਾਵਨਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਗਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਫੁਰਿਆਂ ਅਤੇ ਚਾਕੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨਾਲ ਮਰੇ ਹਨ, ਜੁੱਦੋਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਖਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਭਾਰਤੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਗਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਈਂ ਸੜਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਕੂਟਰ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਭੜਕਾਹਟ ਵਰਗੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, 'ਅਬ ਕੀ ਈਦ ਹੋਗੀ ਕੋਸੀ, ਜੋ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਮੇਂ ਹੁਈ, ਹੋਗੀ ਵੈਸੀ' 'ਜੋ ਮਾਂਗੇਗਾ ਬਾਬਰੀ, ਉਸਕਾ ਵਕਤ ਹੋਗਾ ਆਖਰੀ'। ਇਹ ਭੜਕਾਹਟ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇਹਦੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਥਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ? ਇਹ ਸਿਧੇ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ। ਪੀ.ਯੂ.ਡੀ.ਆਰ. ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਮਾਮ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਬੇਟ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਕੀਤੀ 'ਨਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦੇ'ਗੇ' ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਦੇਗੇ ਭੜਕਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਮਾਮ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਲੈਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ।

ਅਸਗਰ ਅਲੀ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਹੈ : ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੇਰਨ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਹ ਜੋ ਮੈਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਸੁਣਿਆ, ਉਸ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਯਕੀਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰਨ ਹੋਇਆ, ਉਹਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਬਹਿਲਵਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਗ਼ੱਤਮ, ਕਬੀਰ, ਨਾਨਕ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਫਲਸਫਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਕੀਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਵਲ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਪੂਰੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਰ ਬਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਪੀ.ਏ.ਸੀ. (ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਸ) ਨੇ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਮਲ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਬਾਬਰੀ-ਮਸਜਿਦ ਅਤੇ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਯਾਦਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਕੌਰ-ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਛਪਾਈ ਹਰਮੁਖ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 23-ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੇਟ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਿਰਨਾਵਾਂ : ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨਿਵਾਸ ਡਾ: ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-143002 : ਸਾਲਾਨਾਚੰਦਾ: 15 ਰੁ: ਵਿਦੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ 120 ਰੁ:

ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੰਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਉਤੇ ਉਂਗਲ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮਸਲੇ ਵਾਕਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੰਤ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਨ? ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਚੁਪ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਸਜਿਦਾਂ ਮੰਦਰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈਆਂ। ਕੀ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਰੇ ਸਕੇ? ਸਾਫ ਜਵਾਬ ਹੈ, ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਇਸੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਈ ਕੋਈ ਰਾਮ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਮੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਬਣ ਗਈ। ਹੁਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਉਥੇ ਮਸਜਿਦ ਰਹੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਦਰ ਰਹੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਇਕ ਮਸਜਿਦ ਘਟ ਵੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਥੇ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਠੱਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ? ਕੀ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ? ਹਲ ਹੁਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਲਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਲਭਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਫਿਰਕੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਇਕ ਐਸਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰੀਗਰੀ ਨਾਲ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ, ਉਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੂਲਵਾਦ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਏ। ਮੇਰਨ ਫਸਾਦਾਂ ਲਈ ਫਿਰਕੂ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਚੋਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਪੀ.ਯੂ.ਡੀ.ਆਰ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਅਤੇ ਅਸਗਰ ਅਲੀ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਉਭਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਖੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮੂਲਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਗਰੇ ਵਗਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਏ। ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿਚ ਛੁਰੇ ਚਾਕੂ ਜਮਾਂ ਕਰਨੇ ਉਨੇ ਹੀ ਗੁਨਾਹ ਹਨ, ਜਿੰਨੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਜਮਾਂ ਕਰਨੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਵੈ-ਰਖਿਆ ਦੇ ਨਾਂਅਰੇ ਬਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਰਾਖੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਮੰਗ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, 'ਜਿਹੜੀ ਸਟੇਟ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਸਟੇਟ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ'। ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪੱਖਵਾਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਗੈਰ ਕਾਗਰਸੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਉਹ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਚਲਾਉਣੀ ਕੋਈ ਸੰਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਇਕ ਗਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਦੁਹਰਾਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਾਵੀ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਿਰਫ ਜਮਹੂਰੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਐਨ.ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ, 1984 ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇਰੇ, ਮੇਰਨ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹੀ ਸਬਕ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਏਕਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਲੋੜ ਹੈ/ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਯਾਦਗਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

ਕਾਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ / ਹਮਦਰਦੀਵਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ 0 ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਹੋਰ / ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਰੂਪ

ਅੱਗ ਦੇ ਬੀਜ / ਮਿੱਤਰ ਸੈਨ ਮੀਤ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਟਿਪਣੀਆਂ

੧੦ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਹੱਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਉੱਥਲ ਪੁੱਥਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਾਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਚਪੇੜ ਹੈ। ਜਿਸ ਭੱਦੇ ਰੀਝੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਅਲੈਕਸਨ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੋਭਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸਾਫ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਹਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਘਟੀਆ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਟੂਨ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੰਨ੍ਹ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਕਾਰਟੂਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਵੋਟਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਧੀ ਚਪੇੜ ਪੈਂਦੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਟੂਨ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਗੱਜੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਲ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਝੰਡ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਦੀ ਹਕੂਮਤ ਰਹਿ ਗਈ। ਕਾਰਟੂਨ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ 'ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ, ਕਿਹੜਾ ਤੇਲ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਾਲ ਸਿਰਫ ਗੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਟੂਨ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਾਰ ਵੀ ਬਦੇਸ਼ੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਗਰਦਾਨੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਆਪਣੀ ਹਰ ਨਲਾਇਕੀ ਨੂੰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਪੱਜ ਪਾ ਕੇ ਫੁਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਰ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਰਨਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੇਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੇਗੇਗਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੇਕਰ ਯੂ. ਪੀ. ਬਿਹਾਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਾਲਾ ਰੁਝਾਨ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਜਾਂ ਉਹਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ

ਜੋ ਬਦਲ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਾਰਥਕ ਹੈ? ਜਵਾਬ ਸਾਫ ਹੈ, ਨਹੀਂ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਲੱਗਾ। ਅੱਗੇ ਵੀ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰੀਕਾਰਡ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਅਗਵਾਈ ਥਲੇ ਚਲਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਚਰਿਤਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਲਚਰ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਜਿਥੇ ਸਵਾਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਦੀ ਜਿਤ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪਤਾ ਨਹੀਂ।

੦ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣੇ, ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕਰਨੇ : ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣੇ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ ਕਰਨੇ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਅਮਲ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇ ਚੁਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਨੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਐਸੇ ਆਰਥਕ ਕੱਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਜ਼ਤ ਅਤੇ ਅਣਥ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਧੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਕੀਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਵਾਸਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਚੁੱਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਰਜ਼ੇ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚੋਂ ਅੱਧ ਆਪ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਅੱਧ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗ਼ਨੀਮਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਵਾਪਸ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਬੇਦੀਮਾਨੀ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਇਹ ਪੈਸਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਾਬ ਅਤੇ ਜੂਏ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਇਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

੦ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸਤਾਂ : ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਜੋ ਸਿਆਸਤ ਹੁਣ ਹਾਂਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਰੂਪਿਆਂ ਦੀ ਰੱਕਮ ਸਵਿਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਥਲੇ ਜੋ ਸਾਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਿਧਰੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ,

ਕਿਧਰੇ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕੁੱਝਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ 50 ਕੁੱਝ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਸਿਆਸਤ ਹੈ ਉਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਆਸਤ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇੜੇ ਕੀਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਆਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਜਦੋਂ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕ੍ਰਿਤੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਸ਼ੈਟੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਕਿ ਜਾਦੂ ਦੀ ਸ਼ੈਟੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਈ ਜਾ ਸਕੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਚਾਸੀ ਵੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਲ ਬੱਜਟ ਦਾ ਸਿਰਫ 3% ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੱਜਟ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਧਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਡੀ ਵਸੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬੱਜਟ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਇਹਨਾਂ ਬਸਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੱਜਟ ਵਧਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਥੇ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੰਜਾਹ ਵੀ ਸਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਸਿਰਫ ਦਸ ਵੀ ਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇ ਚੌਂਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਖ਼ੀਦੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਚ ਨੀਚ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੌਖੀਆਂ ਗਲਾਂ ਬੜੇ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਚੋਰ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਫਰਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

੦ ਲਾਲ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਹਨੇਰੀ : ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਦੀ ਵਿਜੇ ਰੱਬ ਅਤੇ ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾ ਰੇਓ ਦੀ ਚੌਤਨਿਆ ਰੱਬ ਹਨੇਰੀ ਵਾਂਗ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਲਾਲ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਵੀ ਝੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਐਨ. ਟੀ. ਰਾਮਾ ਰੇਓ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ 'ਮਨਫੀ' ਸਿਆਸਤ ਸੀ ਭਾਵ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨੰਗੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁਲਾ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਥਾਂ ਨੌਸ ਸਿਆਸਤ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਏ- ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸਿਸਟਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲੈਣ। ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਹਾਲੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਜ਼ਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹਿਸ਼ ਫੇੜਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਤ ਦਿਨ ਹਾਲਤ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਟੇਕ ਰਖੀ ਰਖਣੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪਤਾ ਨਹੀਂ।

੦ ਰੀਬੋਰੋ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਸੌਚ ਵਾਲਾ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਹੈ : ਰੀਬੋਰੋ ਨੇ ਇਕ ਅਖਬਾਰੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ "ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਂਦੇ ? ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਅਗੇ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਨੇ ਉਹ ਜੱਜ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣ-ਵਾਈ ਸੁਣਕੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨਗੇ ? ਕਿਥੇ ਨੇ ਉਹ ਗਵਾਹ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣਗੇ ?" ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੀਬੋਰੋ ਨੇ ਇਹ ਇਕਬਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪਰਣਾਲੀ ਵੇਨੀ ਨਾਕਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਥਿਸੇ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਉਹਨੇ

ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਇਕਬਾਲ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾਕੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਜੇ ਉਹ ਵਡਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੈ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪ ਵੀ ਗ਼ਰੂਰ ਹੈ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਹ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮੁਨਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਬਹੁਦਾਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ, ਇਹ ਸ਼ਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਦਾਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਵਡੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਉਤੇ ਆਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਇਹ ਮੁਸੀਬਤ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਕਰਮੀ

ਚਾਲਾਂ ਸਫਲ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੁਲਸੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਇਕ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਟੀਮ ਅਜ ਕਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੋਨਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਨਗੇ। ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਡਿਮੋਕਰੇਟਿਕ ਰਾਏਆਮਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਸੀ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੈ।

੦੦

• ਸਨਮਾਨ ਬਾਰੇ ਮਿਲੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਵਾਂ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

—ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਮਦਰਦ ਨੌਬਿਹਿਰੀਵੀ

—ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ/ਇਧਾਨਾ ਕੈਨੇਡਾ

—ਭਾਅ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਲੋਕ ਹਿਰਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦਿਆਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਮਿਟੀ 'ਟ ਏਨੀ ਸਤਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਝ ਸਿੱਕਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵੇਚ ਦੇਈਏ/ਲੋਕ ਕਲਾ ਮੰਚ-ਮਾਡੀਵਾੜਾ

—ਸਾਮਰਾਜੀ, ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਾਤਲ ਸਰਕਾਰ ਹਥੋਂ ਕੋਈ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ/ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਨਾਟਕਕਲਾ ਕੇਂਦਰ, ਲੋਹੀਆ

—ਸਰਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਸੀ ਜਮਾਤਾਂ ਸ਼ਾਤਰ ਚਲਾ ਚਲਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਇਕ ਹੈ। ਇਹੋ ਇਨਾਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? ਹੁਣ ਹੀ ਕਿਉਂ? ਇਹੋ ਇਨਾਮ ਹੁਣ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨਾਟਕਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਤੇ ਪਲਸ਼ ਮੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਾਮ ਲੈਣਾ ਸਾਡੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ/ਕੁਝ ਸੁਭਚਿਤਕ ਐਡਮਿਟਨ ਅਤੇ ਵਿਨੀਪੈਗ ਕੈਨੇਡਾ

—ਸਨਮਾਨ ਲੈਣਾ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੀਹ ਤੋਂ ਲਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ/ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਰਤਨ, ਵੀਨੀਪੈਗ ਕੈਨੇਡਾ

—ਭਾਰਤ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀਆਂ ਧਿੱਜੀਆਂ, ਉਡਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਨਾਮ ਭਾਅ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵੀ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਮਝਕੇ ਮੰਤਰੀ ਉਡਾ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਬੀਕਾਰ ਦੀ ਬਹਿਸ ਛੱਡਕੇ ਇਨਾਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ/ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜ, ਹਰਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਗਰਾਓ

ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਹੈ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਸਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਮੇਰਾਂ ਆਪਣਾ ਜਾਤੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਕੇ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗ਼ਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਣਚਾਹੇ ਅਸਰ ਵੀ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਰਾਏ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਮਾਲਵੇ ਨੇ ਲਈ ਮੁੜ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ

ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੋੜ ਕੇ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੁੱਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਹਵਾ 'ਚ ਲਹਿਰਾਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਤਣਾਅ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਵੀ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੁਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮੱਧਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਇਕ ਘਾਟ ਜ਼ਰੂਰ ਰੜਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੁਰ 'ਚ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣ ਦੀ ਅੰਤਿ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਇਹ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਾਗੀ ਸੀ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮਾਝਾ ਇਲਾਕਾ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂਗੀ ਪਰਗਰਾਮ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਝੰਜੋੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਅਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਮੋਗਾ ਇਲਾਕਾ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ। ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਢੁਡੀਕੇ, ਬੋਝੇ ਅਤੇ ਬੋਟੇ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ। ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 1300 ਤੋਂ ਉਪਰ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸੀ, ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਰਾਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਨਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਵੀ ਸਨ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦਸਾਇਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਚੋਟੀ ਹੋਕੇ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪੰਡਾਲ ਨੂੰ ਝੰਡਿਆਂ ਮਾਟੋਆਂ, ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਐਉਂ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੀ ਹਰ ਆਦਮੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਹੌਲ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਸ ਨਰਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਦੋਂ ਮਿਲੇਗਾ? ਸੰਗੀਤ ਮੰਡਲੀ ਭਦੋੜ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੀਅ 'ਚ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਨੁੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਨਰਭੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਾ. ਧਰਮਬੀਰ, ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨਪਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰਭੀ ਸਿੰਘ ਢੁਡੀਕੇ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਥੇ ਦੋ ਸਿਆਸਤਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ

ਦੀ ਰੋੜ ਨੋਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋੜ ਨੋਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋੜ ਨੋਚਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਨਸਲਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਲੜਾਈ ਵੱਲ ਧੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋੜ ਚੁੰਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਸ਼ਤਾਨ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਂਵੇਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਹੇਠ ਸਿਰਜਿਆ ਰਾਜ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਸਮਝਣੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਨਰਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਫੁਡਾਉਣ ਲਈ ਲੜਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਢੁਡੀਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਖਿਲਾਫ ਗਦਰ ਮਚਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ੁਰਮ 'ਚ ਫਾਂਸੀ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਢੁਡੀਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਲੋਂ ਇਲਾਕੇ ਭਰ 'ਚ ਪੋਸਟਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਸੁਨੇਹੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਲਗਭਗ 1500-1600 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨਾਟਕ ਦੇਖੇ। ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਨਰਭੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕੀ ਲੜਾਈ ਵਿਢਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਟੇਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਇਲਾਕਾ ਕਨਵੀਨਰ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਨਿਰਭੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ। "ਦਾਸ਼ਤਾਨ-ਏ-ਪੰਜਾਬ" ਨਾਟਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਚੀਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਲੜਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੋਝੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਲਾਕਾ ਮੋਗਾ ਵਲੋਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਤੇ ਡਰਾਮੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 1200-1300 ਦਾ ਇਕੱਠ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਗੰਭੀਰਤਾ

ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ (ਮ. ਲ.) ਪੂਲਾ-ਰੋਡੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸੂਬਾ ਆਗੂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਬੰਧਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਮਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟੀਆ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਚਾਕ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰ-ਅਸਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਖਿਲਾਫ ਸਭੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੜਨ ਲਈ ਅਗੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਇਥੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਹੋਕਰੇ ਢਾਲਤੁ ਹਨ ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਦਮ ਨਹੀਂ।

ਖੋਟੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲਗਭਗ 1000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਆਗੂ ਨਰਭਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਲੜ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਾਲਿਸ਼ਤਾਨੀ ਸਿਆਸਤ ਸਾਂਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸਿਰਫ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ 'ਕਰਫਿਊ'—'ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਯਾਤੋ' ਦੀ ਜੜ੍ਹ,

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਆਦਿ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।

ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਮਲਵੇ 'ਚ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਅੰਗਤਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬੱਝਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਲਵੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਅਵਤਾਰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਇਸੇ ਮੋਗੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਅਯੋਜਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਮੁੱਚੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਸਗੋਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ। ਆਉ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰ ਕੱਸੇ ਕਰ ਲਈਏ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਿਛਾਖਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟੀਏ।

ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ

ਨਰਭਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਪਲਸ ਮੰਚ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ/ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੱਸ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ ਹੇਠ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੱਸ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਪਲ ਮੰਚ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ 5 ਜੁਲਾਈ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੋਣ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਾਂਗਾ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਨਵੀਂ ਟੀਮ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਚੁਣੀ ਜਾਏਗੀ, ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਟਕ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਲਸ ਮੰਚ ਕੋਈ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਵੇਗੀ।

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ, ਇਹਦੇ ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਰੋਲ ਬਾਰੇ ਪੱਤਰ-ਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਬਹਿਸ-ਵਿਚਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ। ਬਹੁਤ

ਸਾਰੇ ਉਤਰਾਵਾਂ ਚੜਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਹੁਣ ਇਕ ਸਥਾਪਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ-ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ—ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲੇਖਕ ਹੁਣ ਇਹਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਇਹਦੇ ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੂਬਾਈ ਚੋਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਮਰ ਕੱਸੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਲਸ ਮੰਚ

ਦਾ ਇਹ ਬੁਟਾ 14 ਮਾਰਚ 1982 ਨੂੰ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੰਚ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਹੀ ਇਹਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਤਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਨਰੋਏ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜੋਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਜੋਬ-ਗਰੀਬ ਉਲਾਰ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਸਾਂ-ਸਾਡੇ ਗਜ਼ਲ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਨੇ ਬਣ ਗਏ ਸਨ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਵੀ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀ ਭਾਂਜਵਾਦ, ਲਚਰਵਾਦ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ-ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀ ਆਪਣੇ ਪੰਡਤਾਉਪੁਣੇ (Scholasticism) ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੰਡਵ ਬਾਰੇ ਭੰਬਲਭੁਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਥਾਪਤ ਗਲਪਕਾਰ ਅਤੇ ਕਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨੀਆ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ (ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ) ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਘਰੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਝੰਡਾ ਕੌਣ ਚੁਕੇ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ? ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅੰਦਰ ਆਈ ਜਮੂਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾਵੇ-ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ 14 ਮਾਰਚ 1982 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨਸਰਾਲੀ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਖੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਮਾਨਅੰਤਰ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹਦੇ ਅਪੂਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਆਪਣੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰਗਰਮ ਅਤੇ ਚਿੰਤਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀ ਕੇਂਦਰੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਲਈ ਦੋ ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ? ਅਜੋਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਲੇਖਕ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਬੁਲਿਟਨ 'ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਉਣੇ ਚਾਹਾਂਗਾ।

"ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਕੱਲ-ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜੋਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਕਣ ਹੋਇਆ-ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਉਠੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ? ਅੱਜ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦੰਗੇ ਫਸਾਦ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ-ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪਾਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕੇ ਪਰ ਅਗਵਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਰਾ ਮਾਰ ਛਸਾਦ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸਾਮਰਾਜ਼ੀ ਹੱਥ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਹ ਲਗਦੀ ਦਿਖਾਇਆ ਵੀ ਸੀ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਫੁਟਿਆਈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਹੱਕੀ ਸਥਾਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਕਾਰਜ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸਨੇਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਜ 'ਚ ਨਿਤਰੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਪੂਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸਨਿਮਰ ਰਾਏ ਹੈ : ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼-ਪਰਮਾਰਥਕ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਕ ਮਾਨਵਵਾਦ (ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਾਨਵਵਾਦ) ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ' ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਾਨਵਵਾਦ' ਉਪਰ ਟੋਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

...ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਰ ਹੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਚੁਕਣੀ ਹੀ ਕਲਮ ਤੇ ਕਲਮਕਾਰ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਚੁਕਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ...ਲੇਖਕ ਦਾ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਬਿਰਦ ਤਾਂ ਹੀ ਪਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅੱਤਵਾਦ, ਵੱਖਵਾਦ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਦੁੱਖੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਜ

ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ਵਿਚ ਔਖਾਂ ਪ੍ਰਾਕੇ ਕੁਲਮ ਚੁੱਕੀ
ਤੇ ਝਾਹੀ ਜਾਵੇ ।

ਸਮਕਾਲੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ, 'ਆਜ਼ਾਦ' ਹੁਰਾਂ
ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਇਕ ਦੰਗ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ
ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਪੇਸ਼
ਕਰੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ
ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ
ਵੱਖਰੇਵੇਂ, ਜਾਂ ਮਤਭੇਦ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ
ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਦੁਰਦਰਸ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਵੱਡੇ
ਕੋਨਵੈਸ ਤੇ ਵਿਵਸ਼ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਹਿਤਦਾਤਾ ਅਤੇ
ਸੰਜੀਵਨੀ ਸਾਥੋਂ-ਏਹੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ
ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮੇ ਤੇ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ
ਸਿਆਸੀ ਮਤਭੇਦਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਤੇ
ਕਲਾ ਤੇ ਭਾਰ ਬਣਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ 'ਜਲੂਸ' ਨਾ
ਕੱਢੀਏ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ-ਗਰੁਪ ਸਾਹਿਤ
ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਕੇ
ਕੋਈ ਬੰਗਾ-ਠੋਸ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ
ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਦੀ ਚੋਸ਼ਿਸ਼
ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ
ਅਗਾਂਹ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।
ਪਰੰਤੂ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ
ਚੋਂਧਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ
ਹੱਛੇ-ਹਥ ਕੰਡੇ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਮ
ਬੁਰਜੂਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ-ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ-ਇਹ ਇਕ
ਅਜੇਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ
ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ
ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਸਥਿਤੀ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ
ਆਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ
ਹੋਇਆ ? ਜਿੱਥਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ
ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੁੱਧ 'ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲੈਣ' ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ
ਗੁੱਬਮਗੁੱਬਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਹੋਰ
ਵੀ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਸੁਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ
ਵਲੋਂ ਲੋਕ ਪਖੀ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੈਸਟ ਰਲੀਜ਼
ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਲਸਮੰਚ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮਾਂ
ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ
ਅਜੇਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ
ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਮੂਹਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ
ਇਕੋ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਹਰ ਵਾਰ 'ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲੈਣ' ਨੂੰ

ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਰਹੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ
ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਦੋਂ-ਹੀ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਇਕ 'ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੁੱਧ'
ਅਜੇਹੀ 'ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲੈਣ' ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਉਂ ਨਾ
ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ-
ਬਖ਼-ਸਾਫ਼ਬਕਾ-ਕੰਮ ਕਰੀਏ-ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਾਂ ਉਹੀ ਵੱਡਾ
ਮਾਅਰਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ
ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀ
ਲਹਿਰ ਉਸਾਰ ਲਵਾਂਗੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆ-
ਚਾਰਕ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਬਰਾ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਤੀ
ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਖੁਦ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ
ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਜਾਣਗੇ । ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ
ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਤੇ ਹਾਂਸਰ ਧੜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ
ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬੁੱਦਦਾ
ਸਬਦਾਬੁਲੀ ਸੁਣਕੇ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਕਈ ਸਵਾਲ ਉਠੇ
ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ
ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਯੀਰਖਾਲੂ, ਵਿਅਕਤੀ
ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣਤਾਵਾਦੀ ਲੋਕ ਹੀ ਹੋਣਗੇ-ਇਹ
ਉਹ ਲੋਕ, ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕਾਂ
ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਕਿਰਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ
ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵੀ ਹਨ । ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਸਾਦਗੀ (ਹਰ ਝਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਾਊਪਣ ਅਤੇ ਸਵੇ-
ੜਿਆਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਲੇ ਹੋਏ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਮਨੁੱਖ
ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਇਹ
ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ, ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੁਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ।
ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਬੁਰਜੂਆ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ
ਵਿਚ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਥੋਂ
ਦਾ ਝਾਤਾਝਰਣ ਦੇਖਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ
ਬੁਰਜੂਆ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ
ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ।

ਸਾਹਿਤ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਿਆਸਤ :—ਪਲਸ
ਮੰਚ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹਦੇ ਵਿਧਾਨ ਤੇ ਐਲਾਨ-
ਨਾਮੇ ਬਾਰੇ ਹੋਈ ਬੁਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ
ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਲਸ ਮੰਚ ਵਲੋਂ ਜੁਟਾਈਆਂ ਜਾਣ
ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਹਿਤ - ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਖੱਬੀ
ਸ਼ੋਚ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦਾ ਪਲਸ ਮੰਚ ਉਤੇ
ਗੁਲਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ
ਅਮਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਾਹਿਤ-
ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੇ
ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਖਿੰਡਾਅ ਦਾ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਲੁਗਡਗ ਖ਼ਤਮ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ

ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦਾ ਹਸਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸਭਾ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ—ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੋ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਨਰੋਂ ਤੇ ਸਫਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੱਖੀਏ—ਇਹਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਵਿਚ ਆਏ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇਕ ਵਡਾ ਕਾਰਣ ਇਹਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਏਕਤਾ ਕੇਂਦਰ ਵਰਗੀ ਸਿਆਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣ ਜਾਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕਲਾਕਾਰ, ਲੇਖਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫੇਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕਨਵੀਨਰ ਵੀ ਬਣਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ 'ਸਮਤਾ' ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਘਬੇਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਪਾਠਕ ਵੀ ਭੰਬਲਭੁੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਧਾਰ ਸਾਹਿਤਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਸਮਾ ਸਕਦੇ ਸਨ (ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ) ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਲਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿਣੇ ਇਹਦੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੋ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਠ ਰਖਣ ਲਈ ਇਹ ਮੰਜਲਾ ਹੁਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਬਣਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਪਾਇਦਾਰੀ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ ਨਾ ਬਣਨ ਦੇਈਏ ਸਗੋਂ ਸਾਹਿਤ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੰਚ ਹੀ ਰੱਖੀਏ।

ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਬਾਰੇ :

'ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟ ਰੇਹੀਓ ਰੀ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਦਾਸਤਾਨ-ਏ-ਪੰਜਾਬ' ਤਕ ਸਾਡਾ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਨਾਟਕਾਰ,

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਆਵਾਜ਼ੀ ਰੰਗ ਮੰਚ ਦਾ ਇਕੋ ਲੰਬਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ੀ ਰੰਗ ਮੰਚ, ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 30 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਅਡੋਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਂ ਲੇਖਕ ਲਈ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟ ਰੇਹੀਓ ਰੀ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿੰਦਾਬਾਦ, ਜੰਗੀ ਰਾਮ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, 'ਟੋਆ', 'ਜਦੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ' ਅਤੇ ਧਮਕ ਨਗਰ ਦੀ ਵਰਗੇ ਕਲਾਸਕੀ ਨਾਟਕ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤਕ ਲੋਕ-ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਹਲੂਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ—ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਅਡੋਲ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਘਾਲਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਘਟਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਮੱਰਥਾ ਨੂੰ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗੀਰੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢਕੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਿਆ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਅਧੂਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਖਰੜੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਤਰੀਫ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜੀਂ ਹੈ।

ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਸਮੂਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤਾਣਾ ਬਾਣਾ ਦੇਕਦੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਸਾਡੇ ਚਿਹਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਆਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਾਨਵਵਾਦ ਦਾ ਅਲਮਬਰਦਾਰ, ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਮੇ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਮਾਦਰੂ ਤੁਅੱਸਵਪੁਣੇ, ਰੁੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਸੰਸਕਾਰ ਤੰਗ ਖਿਆਲੀ, ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨਪੰਥੀ ਜਗੀਰਦਾਰਾਨਾ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਤੋਰ ਸਕੇ ਹਾਂ—ਤੋਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ—ਸਥਿਤੀ ਤਾਂ ਏਨੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਹਮਦਰਦ ਜਾਂ ਹਿਮਾਇਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ

ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਨ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਅਲੌਚਨਾਤਮਕ ਦਿਸ਼ਟੀ-
ਕੋਣ (Critical View) ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ
ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਹੋਵੇਗੀ
ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ
ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ
ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਵੀ ਉਠਣਗੇ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਜੋ
ਮਰਜ਼ੀ ਕਹੀ ਜਾਓ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ
ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ
ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮਖੌਲ ਦਾ
ਪਾਤਰ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਥਿਤੀ
ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ
ਪਛਾਤਨ ਦੀ ਅੰਨੀ ਦੇਖ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ
ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਧੜਿਆਂ ਨੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਥੀਸਿਸ, ਖੋਜ
ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਨਿਰਣਿਆਂ
ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਬਣਾ ਲਿਆ
ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜਮਹੂਰੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ੀ ਲਹਿਰ ਉਸਰਦੀ
ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕ-ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ
ਕਲਾਕਾਰ ਘਰਾਂ, ਵਫ਼ਤਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਕਾਰ-
ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸੜਕਾਂ
ਤੇ ਆ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਫਲਾ ਬਣ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ, ਮਹਾਂਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਅਤੇ
ਹੋਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ
ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ-ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਕਰਮ-
ਚਾਰੀ ਜੋ ਕਲਾਕਾਰ ਕਵੀ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਵੀ ਹਨ-
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ
ਤੱਕ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖੋ-ਉਹ
ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਮੂਲ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਆਪਣੀ
ਹਉਮੈ, ਚੌਧਰ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜੁਟਾ
ਰਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 3-4 % ਚਰਚ
ਅਜੇਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ)
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਅਮਲ ਦੇਖ ਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ
ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਇਕ ਜੀਉਂਦਾ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਦ ਹੋ
ਚੁੱਕਿਆ ਫਲਸਫਾ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਗਤੀ ਵਿਧੀ
ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ ਕਿ
ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਨਾ ਕੁ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਹੈ-ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਮੂਕ ਚੌੜ ਟੀ. ਵੀ. ਰੇਡੀਓ
ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ
ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ
ਅਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਤ ਸਿਰਜਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ
ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਜੋ

ਇਹ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਮੂਹ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ
ਹਕੀਕੀ ਤਸਵੀਰ।

ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਬਾਰੇ : ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾ ਜੀ ਵਲੋਂ
ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ 'ਸਮਤਾ' ਅਤੇ ਹੋਰ
ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਓਂ ਕਹਿ
ਲਓ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਬਹਿਸ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਬੀ
ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਵਲੋਂ
ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਗੱਲਾਂ
ਸਾਫ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ-ਬਹਿਸ ਦਾ ਇਹ ਵਧੀਆ ਪੱਖ
ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਂਝ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਾਂ
ਸਨਮਾਨ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਚਿੰਤੀ ਲੇਖਕ
ਹੋਸ਼ ਰਾਜ ਹਰਿਬਰ ਨੇ ਵੀ ਗੁਫਤਾਰਾ (ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ
ਵਿਚ) ਵੀ ਕਾਫੀ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।
ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਾਧੂ ਦੀ
ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਈ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਜੂਦਾ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ
ਅੰਦਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਇਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ।

ਪੋਸਟਮਾਰਟ : ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ
ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ
ਮੁਖ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮੰਜੂਦਾ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ
ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਅਤੀ ਗੰਭੀਰ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ
ਪੁਛ ਲਿਆ : ਕੀ ਕੋਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਸਮਾਜ,
ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਯੁਗ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਧਰਮ
ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਵਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਫਸਾਦ,
ਲੜਾਈ ਜਾਂ ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ
ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਚ ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਿਨਾ
ਕਿਸੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਸੀ
ਪ੍ਰੇਮ ਸਦਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਹਿ
ਸਕਣਗੇ ? ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਇਹ ਤਰਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਪੁੱਛ ਬਹੁਤ
ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾਈ ਦੀ
ਲੰਬੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ; ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ
ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ
ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਪਸ ਵਿਚ
ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਚਾਰੀ ਦਾ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਲੱਗ
ਬਲੱਗ (alienated) ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀ
ਤੁਹਾਡੀ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਉਠੀ ਇਹ ਹੁਕ (ਜੋ ਕਦੇ
ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ) ਨੂੰ ਵੀ

ਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ ਹੀ ਸਮਝਦਾ—ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਘਟੇ ਘਟ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਲਗੇ ਹਾਂ—ਕਈ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ—ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਜਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜੋਖਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ—ਘਟੇ ਘਟ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਬੇਹੂਦ-ਗੀਆਂ, ਬੇਤਕੋਪਨ, ਵਿਵੱਕਹੀਣਤਾ, ਲੁਟ ਖੁਸ਼ਰੂ ਤੇ ਅਮਾਨਵੀਕਰਣ (dehumanisation) ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬੜੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੇ ਭੌਂਦੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫਲਸਫਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ—ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ—ਅਜੇਹੇ ਫਲਸਫੇ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਜੇਹੇ ਪਿਛਾਖਤੀ ਫਲਸਫਾ (ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤਵਾਦ ਜਾਂ ਧਾਰਮਕ

ਰਹਸਵਾਦ ਕਹਿ ਲਓ ਜਾਂ 'ਅਤਿਆਤਮਕਵਾਦ') ਦੇ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰਾਂ ਵਿਰੁਧ ਵੀ ਲੜਾਈ ਵਿਵਧੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਲਈ ਇਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖੜੋਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਜਹਾਲਤ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 'ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਤੇ ਭਗਵਤ ਗੀਤ' ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਕਈ ਦਿਨ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਬੜੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੋਚਮੁੱਚ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਖੜੋਤ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮਨ (Indian mind) ਸਮਾਜਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਾਠਕ ਲੇਖਕ ਫੋਰਮ

1. ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਦਰੁਸਤ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਆ

'ਸਮਤਾ' ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ 'ਪੱਤੜ' ਤੇ ਸਾਵਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਚ ਜੋ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਚਾਰ-ਅਮਲ ਨਾਲੋਂ, ਭਾਵੁਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਉਪਜ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਚ ਗਿਣਾਏ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ-ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਏ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। "ਪੰਗਾਮ" ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮੂਲਵਾਦੀਏ, ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਵੱਖਰੀ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਸਮੁੱਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ "ਪੰਗਾਮ" ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਅੱਤ ਦਰਜੇ ਦੀ ਪਿਛਾਖਤੀ ਸਟੇਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਜਾਂ ਅਗਾਂਹਵਧੂ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ "ਪੰਗਾਮ" ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਜਾਂ ਗੱਲਤ-ਸਮਝੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਸੁਆਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ

ਲਹਿਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਡਿਹੜੇ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਜੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਪਿਛਾਖਤੀ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ—ਦੋਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰੁਸਤ ਘੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਪਿਛਾਖਤੀ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਮਹੂਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਨਾਅਰਾ, ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਖਿਲਾਫ?

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਚ ਉਭਰਦੀ ਤਰਕ-ਵਿਧੀ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰਫ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1978 ਵਿਚ ਸਿੱਖ-ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਝਗੜੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ "ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ" ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਗੱਦੀ ਹੱਤਿਆ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਲੋਰਕੋਟਲੇ ਵਿਖੇ ਮੁਸਲ-ਮਾਨ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ? ਕੀ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਫਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਮਹਿੰਦ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ

ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਬੜੀ ਸੋਖ ਨਾਲ ਪੌਚਾ ਫੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ "ਤੱਤ" (Content) ਤੇ "ਸ਼ਕਲ" (form) ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਉੱਕਾ ਈ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਕੰਮ "ਸ਼ਕਲ" ਨੂੰ ਤੱਤ" ਬਣਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉ ਰੂਪਾਂ ਤੋਂ, ਉਹਦੇ ਤੱਤ ਤੇ ਲੱਛਣ ਦਾ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਲਾਉਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਤੈਅ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੀ ਤਰਕ-ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀਹ ਨਹੀਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਸੁਆਲ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਦਮਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਨਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹਨਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਰਵਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। 'ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, "ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਨੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ "ਸਹਿ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ" 'ਚੋਂ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ...ਕੀ ਉਸਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ?" ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਲਟਾ ਸੁਆਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਸ ਅੰਦਰ 1905 ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਛੇੜਾ ਛੇੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਟ ਅਤੇ ਡਰਿਸ਼ਟ ਪਾਦਰੀ-ਗੋਪਨ-ਸੀ, ਕੀ ਉਸਦਾ ਰੂਸ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ? ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਜੋਮ ਜੋਮ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਜ਼ਰਾ ਠਰੇਮੇ ਤੇ ਸੂਝ-ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਦੀ 'ਸਿਹਤ' ਲਈ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦੇ-ਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ!

ਅਖੀਰ ਵਿਚ, ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਸੰਜੀਦਾ ਬਹਿਸ ਦੇ ਚਿੱਛਕ ਤੇ ਮੁਦੱਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਪਭਾਵਕਤਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠਕੇ, ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਪੌਜੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਪੌਜੀਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਉੱਕਾ ਈ ਬੇਮੇਲ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਤ "ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ" ਵਿਚ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਰੇ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਚ ਰੱਦਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸਾਫ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ, ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਪਰਖਿਆ-

ਤੋਲਿਆ ਜਦਾ ਸੀ, 'ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਵ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰ ਅੰਦਰ, ਕੌਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕਣ ਦਾ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਢੰਗ ਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸਟਾਲਿਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੋਕੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਖਾਸਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ ਪ੍ਰਲੋਤਾਰੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਲਹਿਰ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਰਾਜੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਜਮਹੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਮਰਾਜੀ ਦਾਬੇ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਬੀ-ਕੁਚਲੀ ਕੌਮ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਉਪਰ ਬਿਆਨੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਮਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੰਗਿਆ-ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ, ਟੁੱਟਵੇਂ-ਕਹਿਰੇ ਰੂਪ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ 'ਚ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ, ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜਗੀਰੂ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੇ ਤਰਕ ਮੁਤਾਬਕ, ਇਕ ਸਿਰੇ ਦੇ ਪਿਛਾਖੜੀ, ਜਗੀਰੂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦਾ ਭਲਾ ਅਫਗਾਨ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਸੀ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਪੋਲੈਂਡ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ, ਰੂਸ ਦੀ ਜ਼ਾਰਸਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੌਮੀ ਜੌਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਹਿੱਕ ਠੋਕਵੀਂ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕੁਝ 'ਸ਼ੁਧ' ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪਸੰਦ, ਐਨ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਪੋਲੈਂਡ ਦੇ ਰਜਵਾਜ਼ਿਆ ਦੀ ਡਟਵੀਂ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਲੀ ਤਰਕ-ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਲਾ ਪੋਲੈਂਡ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪੋਲਿਸ਼ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਸੀ? ਲੈਨਿਨ ਇਹ ਸਬੰਧ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਠੀਕ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੋਲੈਂਡ ਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਾਰ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਉਤੇ ਲਾਈ ਹਰ ਚੋਟ, ਜ਼ਾਰਸਾਹੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ-ਰੂਸ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੋਲੈਂਡ ਨੂੰ ਰੂਸ ਦੇ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਖੈਰ, ਇਹ ਨੁਕਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਮੀ ਬਹਿਸ ਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮੌਕੇ ਬਹਿਸ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹੋ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ਕਿ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪੌਜੀਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲੱਗਿਆ

ਤੁਸੀਂ ਲੈਨਿਨ, ਸਟਾਲਿਨ ਤੇ ਮਾਰਕਸ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੈਨਿਨੀ ਪੋਲੀਸ਼ਨ ਤੇ ਖੜ੍ਹਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ 'ਬੋਲ ਸਿੰਘ ਮਾਰਕਸ' ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਦੇ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੁਆਲਾਂ ਤੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਧਾਰਨ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦੇ। ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਸਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੋੜੀਆਂ ਲੱਗਣ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਮਸਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਥਰੇ ਵਤੀਰੇ-ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਭਾਵਨਾਂ 'ਚ ਲੈਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ (ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ) (ਪਟਿਆਲਾ)

2. ਪੰਜਾਬ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਬਨਾਮ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੁਫਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭੇਡਣ ਦਾ 'ਕਾਰਜ' ਅਰੰਭਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ 'ਫੋਰਸ' ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਅਖੰਡੀ ਨਕਸਲੀ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅੱਤ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੈਡ ਖਿਾਰਡ ਨਾਂ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੋਰਸ ਨੇ ਸਾਬੀ ਪਟਵਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦੇ ਸੱਤੀ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਉਹ ਰੈਡਗਾਰਡ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਟ ਕਹਿਣ ਤੱਕ ਨਿਘਰ ਗਏ। ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰੂ ਘੰਟਾਲ ਸੀ ਸੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਿਉਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਾਂ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੇ ਘਟੀਆ ਇਲਜ਼ਾਮ-ਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨਾਲ 'ਹੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਵਾਈ ਇੱਟਾਂ ਦੀ' ਮਣੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਹ 'ਫੋਰਸ' ਜੇਕਰ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ 'ਕਾਤਲਾਂ' ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀ ਕਾਤਲ ਜੁਡ਼ਲੀ ਦੇ ਸੁਖੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਨੂੰ ਕਰਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ

ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਮਨਾਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਨ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਖਾਲਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬ ਢੂੰਡਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਸਾਇਦ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਂਡੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਿਰੇ ਦੇ ਮੋਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਚਮੜੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਸੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਉਤਰੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਲਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੀ 20 ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਦਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵੀ ਰਚਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਜਾਏ "ਖਾੜਕੂਆਂ" ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਟੋਸ਼ਨ ਲਗਾਏ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਮਰਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਨਕਸਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਦਾ ਨਾਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਜੂਨ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਗੰਢ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦੇ ਜਨੰਤਕ "ਯੋਧਿਆਂ" ਨੇ "ਖਾੜਕੂਆਂ" ਦੀ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਝਟ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦਿਸਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂ "ਖਾੜਕੂਆਂ" ਨੇ ਗਰੀਬ ਜੁਤੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ, ਸਾਇਕਲ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਸਟੇਵ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ ਦਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖੁੱਖੇ ਵੀ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧਰਾਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਬਸ ਕਾਂਡ ਖੁੱਡਾ ਬਸ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਦਮ-ਖਾਣੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਢੇਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਇੰਨਾ "ਖਾੜਕੂਆਂ" ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜਿਉਂਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਠੀਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਰਹੀ ਗੱਲ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘੰਟਾਲ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪਰਿਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਇਹ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਮੋਗੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੁਡੀਕੇ ਤੋਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਮੁੱਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ "ਖਾੜਕੂਆਂ" ਦੇ ਹਮੇਰੀ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਬੀ ਸ਼ਹੀਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨਾਲ ਗਲਵੱਕੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰੰਧਾਵਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਲਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਹੁਣ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ "ਬੋਲੀਆਂ" ਨੂੰ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀ

ਬਰਸੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਖਲਾਕੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਆਈਏ ਕਿ ਦਰੁਸਤ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੌਣ ਸਨ? ਜੇਹੜੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ 'ਖਾੜਕੂਆਂ' ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਫਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਫਿਰਕੂ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੁਨੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖਾਬਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਲਾਰਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਰਾਜਸੀ ਸਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿੰਨੇ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਲੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿਤ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਦੋਖੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਫਿਰਕਿਆਂ, ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਂਝੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 2 ਇਸ ਗ਼ਲਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਪਾਠਕ (ਸੁਖਦੇਵ)

3. ਸਾਬੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਬੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦਰਮਿਆਨ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਬਾਰੇ

ਸਮਤਾ ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਸਾਬੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ ਛਪੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਬੀ ਨੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਕੇ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਨਾਗੀ ਰੋਡੀ ਗਰੁੱਪ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਭਾਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਖਿੱਝ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ ਜਵਾਬੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬੀ ਗੁਰਮੇਲ ਨੂੰ ਚੇਲੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਜੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਖਿੱਝ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਜੀਅ-ਜਾਨ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਕੇ

ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਹੋਣ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਭਾਜੀ ਹੋਰਾਂ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂ ਸਕਦੀ-ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀ ਵੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ "ਸਰਕਾਰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਜਲਸਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਆਪਣੀ ਫੌਰਸ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਲੈਣਾ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਨਿਰਣਾ ਹੈ...ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ, ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤਕੇ ਦਬਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ?" ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸਾਬੀ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਾਬੀ ਨੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦਾ "ਸਟੈਂਡ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ" ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ?"

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਿਸਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਬੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਨਤਕ ਲੀਰ ਦੇ ਜੁਲਾਈ 85 ਅੰਕ 'ਚ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਉਤੇ ਬੋਲੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪਰਚਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਬੁਨਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਣਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ...ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹਦਾ ਹੱਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਿਲਾਫ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ ਸਗੋਂ ਹਰ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਲਈ ਹਕੂਮਤੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀ ਟੱਕਰ 'ਚ ਫਿਰਕੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਦੀ

ਇੱਛਾ ਰੱਖਣੀ ਬਣਦੀ ਸੀ... ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ... ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਗਰਦਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਟੱਲ ਲੋੜ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ।" ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਨੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਲੁਕਲੁਕਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਢਬਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ੰਗ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਲਾਈਨਾਂ ਸਾਥੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ? ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਮੁਤਾਬਕ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਜੇ ਹਕੂਮਤ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ "ਹਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ" ਦਾ ਅਮਲੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ, ਪਾਠਕ ਖੁਦ ਆਪ ਹੀ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਜ਼ੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਜੇ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਉਤੇ ਜਾਬਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚਲ ਰਹੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦੋਸ਼ "ਹੱਛਾ" ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਸਾਥੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਕੀ ਹੈ?

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਹੈ ਓਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਾਜੀ ਸਿਆਸੀ ਹਕੀਕਤ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਢਾਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜਬਰ ਦੀ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਮਾਇਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਮਝਾ ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ

ਸਿਆਸੀ ਹਕੀਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਘੱਟਤਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾ ਰਹੇ। ਸੋ ਭਾ ਜੀ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਹਕੀਕਤਮੁਖੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲਹਿਰ ਦਾ ਭਲਾ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਕਸਲੀ ਸਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮੁੜ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੀਹ ਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰਨਗੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਲੰਨਿਨ ਦੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਸੀ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਈ ਬਹਿਸ-ਭੇੜ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ 'ਪਰੇਲਤਾਰੀ' ਦੀਆਂ ਲੜਾਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਦਸਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲ ਖੌਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਦਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਭਾਜੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਉਸ ਗਰੁੱਪ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਸਿਰਫ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਮਾਰਕਸੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਵੀ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਭੁੱਕੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ ਦਾ 17 ਮਈ ਦੇ ਸੰਡੇ ਅੰਬਜ਼ਰਵਰ ਵਿਚ ਇਕ ਲੇਖ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ, ਵੱਖਵਾਦ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪਵੇਗਾ... ਸਖਤੀ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਦਾਇਆ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ 'ਚੁਖਮਾਂ' ਤੇ

ਮਲੂਮ ਲਾਉਣਾ", ਜਾਂ ਆਮ ਵਰਗੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਸੌਂਪਣ ਵਰਗੇ ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਕੂਮਤ, ਸੰਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਤਿਆਕੇ-ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ; ਨੀਤੀ-ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇਗੀ... ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਇਕੱਠੇ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੋਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸੂਲੀ, ਕੌਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ" ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿਧੀ, ਵਾਲੇ-ਮਾਰਕਸੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਗਿਰੀਲਾਲ ਜੈਨ ਵੱਲੋਂ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ 9 ਜੂਨ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਗਈ-ਸੰਪਾਦਕੀ 'ਚ ਭਰਾ ਭਰ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ, ਗਿਰੀਲਾਲ ਜੈਨ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ ਜ਼ੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ—ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਮਝ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ-ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸਵੈਇਛਤ ਵੰਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੋੜ ਨੂੰ—ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਮਿਲਦੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਤਰਕ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ-ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਥੀ ਗੁਰਬਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਨਕਸਲੀ-ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰ ਬਿਆਨੀਆਂ ਗਲਬ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਹਾਵੀ ਹੈ। (ਸਫਾ ਅੱਠ) ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਅਰਥ-ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ (Political implications) ਨੂੰ ਫਰੋਲਕੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਫ਼ਾ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖਣਗੇ। ਇਸ ਦਰੁਸਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਾ ਤਰਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਸਾਡੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ

ਕਰੇਗਾ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪੱਖਾਂ ਹਮਾਇਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਪੁਲਸ ਦਾ ਮੁਖਬਰ ਹੋਣਾ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਜੀ ਹੋਰਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਆਪਸੀ ਬਹਿਸ ਸਮੇਂ ਪੁਲਸ-ਮੁਖਬਰੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਜੇ ਕੋਈ ਗਰੁੱਪ ਆਪਣੇ ਅੰਡਰ-ਗਰਾਊਂਡ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ-ਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੇਆਮ ਛਾਪੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਗਰੁੱਪ ਕਿਸੇ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉਤੇ ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਵੇ ਜੋ ਉਸਨੇ ਕੀਤੇ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪਰੈਸ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਨਾਂ ਰੈਡ ਗਾਰਡ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਖੁਲ੍ਹੇਆਮ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਜਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਗੁਪਤ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੋਰਸ ਨਾਲ ਜੋੜੇ-ਜੋੜੇ ਕਿ ਪੁਲਸ ਉਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪੁਰਾਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਪਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਜਨਤਕ ਲੀਹ ਅਤੇ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾ (ਜਲੰਧਰ)

4. ਮਸਲੇ ਦੀ ਗਲਤ ਰੁਖ-ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚੋ

ਭਾਅ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਅੱਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਪਤੜ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਸਬੰਧੀ ਜੂਨ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤੋਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਗਲਤ-ਰੁਪ 'ਚ ਦੇਖ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮਸਲਾ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ (ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਗਲਤ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ) ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭਖੀ-ਹੋਈ, ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਲਟ ਲਟ ਬਲਦੀ ਹੋਈ, ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਅਸਰਦਾਰ ਰੁਪ 'ਚ ਦਖਲ

ਅੰਦਾਜ਼ੀ (intervene) ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਹਿਸ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਆਪਣਾ ਅਸਰਦਾਰ ਦਖਲ ਬਣਾਉਣ? ਮੇਰੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਕਸਲੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਪਾਟਵੇ ਮੱਤ ਉਭਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਕ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ, ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪਸੀ ਕਜ਼ੀਆ-ਕਲੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਜ਼ੀਆ-ਕਲੋਸ਼ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਮੰਸਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਵਿਰਕੂ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਖੇਡ ਦਾ ਭਰਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਪਰਦਾਫਾਜ਼ ਕਰਨ। ਯਾਨੀ ਕਿ ਇਸ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰੂਪ 'ਚ ਭੰਡਿਆ ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇਸ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰੋਤਜ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਮੰਤਵ ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੂਰੀ-ਸੂਰੀ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਣ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭੰਡੇ ਤੇ ਨਿੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਸੋ ਗਾਲ੍ਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੇ, ਜੇਕਰ 'ਕੱਲਿਆਂ' 'ਕੱਲਿਆਂ' ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ, ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਗਾਲ੍ਹਾ ਕਢੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਲੋਕ-ਦੋਖੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਖੜੇ ਸੁੱਟੇ ਅਤੇ, ਇਸ ਅਮਲ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਮੌਜੂਦਾ "ਅਸਾਧਾਰਨ" ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਿਰ ਅਮਲੀ ਲੋਕ-ਮਸਲਿਆ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤਰਜਮਾਨੀ "ਨਾਗਰਿਕ ਗਰੁੱਪ" ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸੰਵਾਰ ਰਹੇ ਹਨ 'ਟਾਕਰ' ਤੇ 'ਸੁਰਬ ਰੇਖਾ' ਵਾਲੇ।

ਇਸ ਕੇ ਉਲਟ, "ਪੈਗਮ" ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ, ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਕਾਟੋ-ਕਲੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਰਥਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ

ਦੇ ਕੁਝ ਮਸਲੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਉਲਟ-ਵਿਲੁਟ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਕੁੱਝ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਲਤ ਤੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ "ਰੂਪ" ਤੋਂ ਲਹਿਰ ਦੇ "ਤੱਤ" ਬਾਰੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੱਤ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ, ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਰੂਪ 'ਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਚੁਲ-ਨੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਰਦਾਰ ਰੂਪ 'ਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਲਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਚੱਜੇ ਨੀਤੀ-ਪ੍ਰੈਤਤਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੂ ਪੜਚੋਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਏ, ਪਰ ਹੋਣਹਾਰ, ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਪੱਤੜੇ ਤੇ ਪੱਖ 'ਚ ਜਿੱਤਣ ਅਤੇ ਗਲਤ ਰਾਹ 'ਤੇ ਬਜ਼ਿਦ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਖੇੜਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦਾ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰੈਤਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਖੇੜਨ 'ਚ ਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਮੱਤ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਗਲਤੀ ਦੇ ਦੋ ਉਲਟ ਰੁਖ ਸਿਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਉਭਰੇ ਹੋਏ ਮੌਜੂਦਾ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋਕ-ਰੂਪ 'ਚ ਗਲਤ ਤੇ ਤਿਲਕਾਊ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਮੁੱਖ ਮਸਲਿਆਂ" ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਜਮਾਤੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਕਮਿ: ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਝਗੜਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰੀ ਰਵਈਆ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅੰਦਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲੇ ਉਠਾਏ ਵਗੇਰ ਹੀ ਵਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੁਧ ਵਾਹੀਆਂ ਹਵਾਈ ਤਲਵਾਰਾਂ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ 'ਚ

ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ "ਪੁਲਾ-ਰੋਡੀ ਗਰੁੱਪ" ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਜਾਰੇ, ਸਿਖ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਨੁਕਤਾ, ਬਹਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਭਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਹੀ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਲਟੇ ਰੁਖ ਬਹਿਸ ਛੇੜਨ ਨਾਲ ਰੋਲ-ਘਰੇਲਾ ਹੋਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਮਰ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਰੋਲਟ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਖੌੜ-ਨੁਕਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ 'ਚ ਉਸਾਰੂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਓ। 'ਬਾਕੀ ਗਰੁੱਪ' ਨੂੰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਛੀ ਮਿਹਣੇਬਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਦੁਮੇਵਾਰ ਫਤਵੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਦਾ ਰਾਹ ਆਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਲਵੀਰਪਰਵਾਨਾ ਵਰਗੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਜੇਕਰ ਮਸਲਾ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੱਚ-ਘਰੜ ਸੌਚ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ 'ਚ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰਨ। ਬੇਸਮਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਤੁਅੱਸਬੀ ਤੇ ਉਲਝਾਉ ਮਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ 'ਚ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ, ਤੁਹਾਡਾ

ਰਹਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ)

5. ਰੈੱਡ ਗਾਰਡਾਂ ਬਾਰੇ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਭਾਅ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਜੂਨ ਅੰਕ 'ਚ 'ਰੈੱਡ ਗਾਰਡ' ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਟਿੱਪਣੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਹਾਸੇਹੀਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ 'ਰੈੱਡ ਗਾਰਡ' ਦੇ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਭੁਗਤੇ।' ਇਸ ਆਮ ਬਿਆਨ ਦੇ ਭਲਾ ਨੱਸ ਅਰਥ ਕੀ ਬਣਦੇ ਹਨ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ 'ਨੁਸਖਾ' ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ 'ਕੋਈ ਵੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਭੁਗਤੇ।' ਮਸਲਾ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਫ਼ਾਰ ਵਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਸਹਿਯੋਗ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੂੰ

ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਵਧਾਉਣ ਤੇ 'ਵਰਤਣ ਦੀ ਨੀਤੀ' 'ਤੇ ਦੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਨੀਤੀ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਸੋਂ ਦੇ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵੇਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਹਿਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਲੁਟੇਰੇ ਹਾਕਮ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮੁਰਖਤਾਈ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਿੜਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਹਾਕਮ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਣੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪੈਚਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕੋ ਤੀਰ ਨਾਲ ਦੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਫੰਡ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਝ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਰਾਅ') ਆਪਣੇ ਗੁਪਤ ਸੂਤਰਾਂ ਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਰ-ਖਰੀਦ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਚ ਮਸਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਪਰਚਾਰਿਆ ਤੇ ਉਫ਼ਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਮਕਸਦ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋੜਵੇਂ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣਾ ਤੇ ਭੜਕਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇ ਆਪਣੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਦਕਾ ਸੈਖਿਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਬਹਿਕਾਵੇ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਧਰਮ-ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਦਕਾ, ਜਾਬਰਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਖੋੜ 'ਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋ ਖਾੜ੍ਹ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਖਾਨਾਸ਼ੇਰੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅੰਨ ਰਾਸ ਬੈਠ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ, ਉਹੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੰਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਨੇਕ' ਕੰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਥਿਆਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਐਕਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਕਸਲੀ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਰੰਟ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਭਲਾ ਇਹ ਐਕਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੁਗਤ ਰਹੇ? ਠੀਕ ਹੈ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜ ਨਕਸਲੀਏ ਮਰਵਾ ਦਿਓ। ਫਿਰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਦਸ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਮੀਤ ਮਰਵਾ ਦਿਓ। ਫਿਰ ਮੋੜਵੇਂ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀਹ ਨਕਸਲੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਪਰਿਵਾਰ ਖਤਮ ਕਰਵਾ ਦਿਓ। ਅਤੇ ਇਉਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੇਸੁੱਧ ਹੋਏ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਾ

ਦਿਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੀ ਡਟਕੇ ਪਿੱਠ ਠੋਕੋ, ਅਤੇ ਜਦ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਬਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸੇ ਹਕੂਮਤੀ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਕੁੱਟੋ ! ਇਹ ਹੈ ਮੁੱਕਾਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਪੈਂਤੜਾ-ਚਾਲ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿਰ-ਫਿਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਨੂੰਨੀ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਝ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ 'ਸੂਝਵਾਨ' ਨਕਸਲੀਏ ਵੀ ਬੜੀ ਸੱਖ ਨਾਲ ਉਲਝ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ' ਵਰਗੇ ਵਾਕ ਬੜੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਕ ਵਰਤੋ, ਖੂਬ ਚੋਰ ਨਾਲ ਵਰਤੋ, ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਰਸੰਸਾ ਤੇ ਥਾਪਣਾ ਹਾਸਲ ਕਰੋ ! ਇਸ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਇਸ ਨੁਸੀਹਤ (ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਭੁਗਤੇ) ਦਾ ਅਮਲੀ ਅਰਥ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਇਹਨਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀ-ਨੁਮਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਬਹੁਤੀ ਪੀਣੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀ-ਕਾਰਕ ਹੈ'।

ਸ਼ਾਲਾ ! ਮਾਰਕਸਵਾਦ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੇ—

ਨਰਿੰਦਰ (ਘੁਜ਼ਾਮ)

6. ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ : ਸਮਤਾ ਅੰਕ 85 ਵਿਚ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਪੱਤੜ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿਪਣੀ ਛਪੀ ਹੈ। ਰਿਸ ਟਿਪਣੀ ਵਿਚ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੋਟਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਅਸੀਂ (ਨਕਸਲੀ) ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੇਠ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕਿ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਵਰਮਾਉਂਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਅੰਦਰ ਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਧੁਰਮ (ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ) ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਂਝ, ਇਕ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਕੋ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਜ਼ਰੋਂ 'ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ' ਵਲੋਂ ਇਸ ਕੌਮ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੰਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ' ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਖਿੱਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ' ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਲੜਦੇ ਹਨ ? ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਤੇ ਪਲੈਨ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਕਬਿੱਤ ਖਾੜ-ਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਅੱਧਾਂ ਧੁੰਦ ਧੁੰਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ (ਹਿੰਦੂ) ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ। ਕੀ ਇਹ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ' ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ ? ਸਾਥੀ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ' ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਰਲ਼ਗੱਡ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਹੀ ਸਵੈ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਤਾਣੇ ਬਾਣੇ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਥੀ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਗਲੈਂਡ, ਮੀਜੋਰਾਮ, ਤਰੀਆਕਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਗਿਰੀਬਾਲੇਂਡ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੋਝੇ ਰਾਜ ਕਰੂ ਹਿੰਡਾਂ ਕਾਰਣ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਵੀ ਦਾਅ ਤੇ ਲਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਪਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲੁੱਈ ਮੌਕੇ ਵੀ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰਮ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਮਰਾਜ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸਾਮਰਾਜ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਢਾਂਦਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਹ ਮਦਦ, ਪੈਸਾ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਪਿਛੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਜਿਸਦੇ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਝੁੰਝੀ ਘੋਖ-ਪਝੜਾਲ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਿਲੋਂ

ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

7. ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ :

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਚਿੱਠੀਆਂ ਉਪਰ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਪਹੁੰਚਾਂ ਸੁਪਰੀਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਪਹੁੰਚ ਜੋ 'ਪੈਗਾਮ' ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਅਪਣਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ 'ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਲੋਂ' ਚੁਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਸ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ 'ਤਾਨਸ਼ਾਹੀ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਾ

‘ਰਹੀਆਂ’ ਹਨ ਤੇ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪਹੁੰਚ ਵੀ ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਲਹਿਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੁੱਠਾ ਚਲਾਕੇ ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਮਨਫ਼ੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਵੱਧਦੀ ਸੂਝ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਫ਼ਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਹੈ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਦੂਜੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾਵਨੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਾ ਭੁਗਤ ਜਾਏ, ਸ਼ਿ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਸਮਤਾ ਦੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨਾਂ ਨੂੰ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛਾਂਟ ਕਾਂਟ ਕੀਤੀਆਂ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਤਾ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਘਰੇਲੇ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘਰੇਲਾ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਘਰੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੋਲੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਟੋਲੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਆ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ। ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਅਪਣੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀਆਂ ਵੀ ਅਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਹਨ। ਅਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਗ਼ਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਵਧੇ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ 7-8 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਥੀ ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੀ ਤਰਕਵਿੱਧੀ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪੌਲੈਂਡ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਸੰਗਠਨਾਂ

ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਬੇਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਪੱਛਤਾਉ ਵਿਧੀ ਜਨਮ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਅਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਵੋ ਅਤੇ ਇਰਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗਹੀਨ ‘ਮਿਸਾਲਾਂ’ ਲਭਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ‘ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਧੀ’ ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਗਾ ਦੇਵੋ। ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਲਹਿਰ ਵਲੋਂ ਕੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬਦੋਬਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਰੱਲਗੱਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਨਾ ਸਾਥੀ ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਪੱਖ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਸਿਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੀ ਦਰਜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ? ਹਾਂ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਜੰਤਕ ਲੀਹ ਅਤੇ ਸੂਰਖ ਰੇਖਾ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਨਕਸਲੀ ਧਿਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਜੰਤਕ ਲੀਹ ਅਤੇ ਸੂਰਖ ਰੇਖਾ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਓਹ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਲਾਤਾਰਾ ਬਾਰੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਵੇਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਮਨ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਹਿਮੈਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਲਾਤਾਰਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀ ਖ਼ਾਜ਼ਾਦੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਾਇਆ। 12 ਅਗਸਤ 1984 ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹਾਲ ਜਲੰਧਰ, 22 ਅਗਸਤ 1984 ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਨਵੇਕਸ਼ਨਾਂ ਕਰਕੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਬੁਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ’ ਵਰਗੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਠਾਈਆਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪੁਲਸ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ, ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਨਕਸਲੀ ਗਰੁੱਪ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਨੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਹ

ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਸੋਚ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਪਣਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਢਿੱਲਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਸਿਖ ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੰਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਗੂ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ

ਦਿਤੀ ਗਈ ਇਹ ਧਮਕੀ ਕਿ 'ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਉਠਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਖਤਰਨਾਕ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ' ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਇਕ ਰੀਪੋਰਟ :

ਇਲਾਕਾ ਬੁਢਲਾਡਾ, ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਫੂਲ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

22 ਜੂਨ ਦੁਪਹਿਰ ਬੁਢਲਾਡਾ ਮੰਡੀ, ਸ਼ਾਮ ਰਿਉਂਦ ਕਲਾਂ, 23 ਜੂਨ ਸ਼ਾਮ ਕੁਲਾਣਾ, 24 ਜੂਨ ਦੁਪਹਿਰ ਮਾਨਸਾ ਮੰਡੀ, 24 ਜੂਨ ਸ਼ਾਮ ਮਾਖਾ ਅਤੇ 28 ਜੂਨ ਰਾਮਪੁਰਫੂਲ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ 'ਕਨਵੀਨਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ, ਰੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਮਾਂਤਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਚ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਆਰ. ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ ਜੇਕਾਰ, ਬਾਹੂ ਸਤਵਰਗ ਕੌਮਾਤਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੋੜ ਹੋਣ ਜਾਣ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਖ਼ੀਦ ਕਰੇ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁੱਕ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿਣਸ ਵੇਚਨ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਆਂਦੀ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੁਲਸੀ ਰਾਜ ਦਸਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਿੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਚਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਰਾਜ ਦਾ

ਦਸਤੂਰ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਤੋਂ ਉਤੇ ਉਠਕੇ ਇਸ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਸਲੇ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਹਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਲਝਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਟਕਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰ ਸਿਆਸਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤਕ ਚੋਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਫਰਕ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਲੁੱਟ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਉਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਗਾਰਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ/ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰੋਰਕ ਵਲੋਂ

ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਬਾਰੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ

ਸਾਥੀ ਜੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਉਸ ਕੌਝੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਚੋਹਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ। ਇਹ ਟੀਮ ਸ਼ਹੀਦ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ, ਇਕਬਾਲ ਅਤੇ ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਮੰਗੂਵਾਲ ਵਿਖੇ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਟੀਮ 16-6-87 ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ 11-45 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਸ ਟੀਮ ਦੇ ਕੁਲ 10 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਰੋਡ 'ਤੇ ਲਾਏ ਨਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਸ ਚੋਂ ਉਤਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸਾਨੂੰ ਬਾਣੇ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਂ ਪਤੇ ਪੁੱਛੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਫਤੀਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤਕ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਵਾਇਰਲੈੱਸ-ਗਾਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚ ਹੀ ਨਾਟਕ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਚਾਲ ਚਲਣ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪੁਲੀਸ ਆਪਣੀ ਕੌਝੀ ਹਰਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਾ ਆਈ ਸਾਨੂੰ 6 ਵਜੇ

ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਕਦੀ, ਘੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਆਪ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸਾਡੀ ਹੋਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਨਾ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸਾਡਾ 109 ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਲਾਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਗਿਰਫਤਾਰੀ ਦਾ ਟਾਇਮ 11-25 ਰਾਤ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸ਼ਾਲਾਸਾਰ ਬਾਗ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜ ਤੱਕ ਉਹ ਬਾਗ ਦਿਖਾਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ 17-6-87 ਨੂੰ ਜਦ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਚੋਹਲਾ ਸਾਹਿਬ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਆਇਸੀਆਂ ਆਣ ਕੇ

ਆਪ ਦੇ ਦਸੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਸਾਥੀ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ, ਚੋਹਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ

ਇਕ ਗ੍ਰਿਪੋਰਟ

ਇਲਾਕਾ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ 9-11 ਜੂਨ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਝੰਡਾ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘਰ ਘਰ ਪ੍ਰਚਾਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮਰਾਲਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਯੂਨਿਟ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ 9 ਜੂਨ ਸਮਰਾਲਾ, 10 ਜੂਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਵਿਚ ਅਤੇ 11 ਜੂਨ ਖੁਮਾਣੇ ਵਿਖੇ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ-ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਗੁਰਸਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੱਬੇ ਕੁੱਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬੜਾ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਲੋਕ ਕਲਾ ਮੰਚ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨਾਟਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਉਂਤ ਗਏ ਹਨ।

ਵਲੋਂ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ, ਸਮਰਾਲਾ

ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਕਾ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢੁੰਡੀਕੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ

25 ਜੁਲਾਈ 1987 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਢੁੰਡੀਕੇ ਤਹਿਸੀਲ ਮੋਗਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ

ਸ਼ਹੀਦ ਕਾ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢੁੰਡੀਕੇ ਨੂੰ 25 ਜੁਲਾਈ 1983 ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੋਕਰੀ ਨੇੜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿਛਾਏ ਅਤੇ ਨਿਘਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜ 'ਚ ਜੁੱਟੇ ਇਸ ਯੋਧੇ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਮੋਗਾ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ—ਸ਼ਹੀਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਰੰਧਾਵਾ—ਸ਼ਹੀਦ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢੁੰਡੀਕੇ—ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਿਨੇ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸੁਥਾਈ ਆਗੂ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਨਗੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਹੈ। 11 ਵਜੇ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਤੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਫਲਾ ਚਲੇਗਾ ਅਤੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। 4 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ 11 ਵਜੇ ਤੱਕ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਅੱਡੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ। ਨੋਟ: ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਮੋਗਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸੜਕ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਵਲੋਂ—ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਇਲਾਕਾ ਕਮੇਟੀ ਮੋਗਾ